

Defensa dels mèrits del doctorand a càrrec del doctor Joan Miralles i Montserrat

Magnífic Senyor Rector, honorables autoritats, companys de Claustre, senyores i senyors: Qui més qui menys, conscientment o no, vol deixar traça en aquest món, segurament perquè tots tenim l'instint, la voluntat, de supervivència. En definitiva deu ser un intent dramàtic d'anar contra la mort, la mort pròxima, si més no. Bona part dels humans tenim fills, és una manera de fer, n'hi ha que deixen possessions materials diverses o qui sap què i n'hi ha, menys, que deixen escrits, més o menys llegibles. Algú digué que mai no moren reis, i un servidor una vegada va escriure que mai no moren reis ni poetes, en ocasió de la mort, corporal, d'un poeta i patriota exemplar amic de l'ànima. I és que l'escriptura, en ser llegida, possibilita ressuscitar, tornar a la vida, idees, sentiments, experiències d'una persona que ja navega en el més enllà. Fra Miquel Colom i Mateu és d'aquests darrers. Aquest jove ancià, de noranta-set anys, de posat bondadós però tocat d'humor una mica negre, supervivent en mil batalles contra la Mort en majúscula, ha tengut, i té, en el llarg camí de la seva vida, l'obsessió de conèixer i servir la llum i l'amor de Déu i de seguir els passos de Jesucrist i de dos personatges medievals quasi coetanis: sant Francesc d'Assís i Ramon Llull. És per això que es va fer franciscà i, més tard, lul·lista. I fra Colom, com a bon franciscà convençut i militant, a la seva manera ha volgut també aportar el seu òbol per tal d'aconseguir una major harmonia entre l'home i el medi natural, entre l'home i Déu. De ben jove trià la via solitària, però mai insolidària, i es va proposar, amb humilitat, amb tota senzillesa, però amb constància inquera i franciscana i amb saviesa, estudiar el lèxic de l'obra en català de l'autor del *Llibre de Contemplació*, el llibre que l'ha obsessionat tota la vida, i crear tot un univers poètic sobre els mil aspectes de la realitat i de la seva experiència autobiogràfica.

Miquel Colom i Mateu va néixer a can Pinet, a Bunyola, el 21 d'octubre del 1900, diada de les Verges. Fou el primer dels set fills d'una família modesta, com tantes. Un altre germà i dues germanes són també religiosos. Deu ser el tribut a Leví d'aquesta família. El seu germà Guillem (Bunyola, 1904-21) fou també franciscà, la seva germana Catalina, germana de la Caritat, i Magdalena és monja caputxina.

De nin anà a escola fins als nou anys i a partir d'aquesta edat començà a fer feina amb els pares, com a collidor d'oliva, llogat a la possessió de Son Creus, com a ajudant de ferrer, com a aprenent de sabater... i als vespres continuà anant a escola fins als tretze anys. El 13 de juliol de 1913, entrà en el convent de Sant Francesc de Palma i hi estigué fins al 1917. Hi cursà l'ingrés i els tres primers cursos d'Humanitats.

És el temps del primer contacte amb Llull. Ell mateix conta que «la bellesa del sepulcre amb les relíquies i la fama de Ramon Llull» l'impressionaren fort. El gener de 1914, aquella novena de preparació per a la festa de la conversió del Beat i la primera festa lul·liana el 3 de juliol foren esdeveniments viscuts intensament i sempre recordats. L'any següent, el 1915, el sisè centenari de la mort de Llull. Ell mateix ens ho descriu, entre el record elegíac i una certa ironia:

«A la Ciutat i en tota Mallorca, un moviment lul·líctic com no es pot imaginar [...]. A mi i als meus companys ja ens interessa la literatura i almenys a alguns [...] les obres de Ramon Llull [...] sobretot el volum III del *Llibre de Contemplació*, el de «Com hom se pren guarda» [...]. La premsa, la publicació a part d'uns fulls especials [...] escampament a balquena de quartilles o mitges quartilles amb pensaments lul·lians o referents a l'extraordinària celebració [...]. Dia 23 de febrer d'aquell any moria el bisbe Campins. Havia projectat, amb motiu del centenari, traslladar el cofret amb les relíquies del Beat a dins la cripta-cementiri d'aquella església. S'iniciaren les obres. Encara em sembla veure els cadàvers dels antics framenors, anteriors a l'exclaustració de 1835, amb sos hàbits color de cel —propri de l'obediència mallorquina— bastant ben conservats [...]. A la part frontal d'aquell recinte subterrani s'hi obri com una mena de capelleta destinada a esser-hi col·locat i venerat el reliquiari lul·lià [...]. El 12 de juny d'aquell mateix any es feu una visura a les relíquies del Beat [...]. L'acte degué revestir un cert caràcter religiós ja que hi era present la Comunitat i els cantadoretts, jo entre ells [...]. Venien els diumenges decapvespre, peregrinacions de diferents pobles de l'illa, i la Comunitat, amb els cantadoretts, sortia a rebre la gent al portal major de l'església [...].

Durant el temps d'espera jo despatxava exemplars d'una Vida popular del Beat. I encara record a un home a qui li oferia em digué: "Jo la compraria si hi hagués també totes les pu... (ja ho imaginau). I jo li vaig saber contestar: "No, per això heu de comprar una vida més cara» [...].¹

Ve després el quart curs d'Humanitats a Lluçmajor i la vestició de l'hàbit el 25 d'agost de 1918. El curs següent, 1918-19, passa el noviciat a Artà, on fa la professió simple el 18 de setembre de 1919. Els anys 1919-22, estudia Filosofia a Inca. Llegeix sobretot l'obra de Verdager i la d'autors illencs clàssics com Miquel Costa i Llobera, Joan Alcover, Maria Antònia Salvà, Llorenç Riber, Miquel Ferrà, etc., i tradueix les odes d'Horaci, les faules de Fedre, etc.

El febrer del 1920, publica en *El Heraldo de Cristo* el poema «Lo Tresor de Sant Francesc». És el principi d'una dilatada tasca, la creació poètica, que el durà a publicar setze llibres de poemes. En poesia, com ell mateix manifesta: «He pretès, i de cada vegada més, moure'm sense sortir de les tres coordenades: claredat, novetat, mallorquinitat».²

Cal dir, tot d'una, que claredat vol dir això, fàcil de discernir, directe, de bon enteniment, oposat a obscur, sense que això impliqui pobresa, de lèxic o d'inventiva. En aquest sentit sembla que en els seus poemes hi ha sempre una clara voluntat pedagògica i «democràtica», d'arribar al màxim de gent de la manera més cordial i transparent.

Pel que fa a la novetat, és notable el repertori immens de temes i objectes tocats en la seva activitat poètica. Hi trobam dedicatòries absolutament a tot: a Déu i a santa Maria i als sants, a monges, frares i capellans, a nins i nines que fan la primera comunió, als pares i parents, als amics i confreres i als mil aspectes de la vida quotidiana o autobiogràfica: festes religioses i laiques, records autobiogràfics, jocs i passatemps, referències lingüístiques i toponímiques, com noms de pobles i carrers o d'altres particularitats locals; i els mil aspectes del medi natural: pedres, animals, vegetals, són objecte poètic sonetitzat, amb una predilecció especial per aquelles coses més senzilles o més pròximes sensitivament: el sol, la lluna i les estrelles, les estacions i els mesos de l'any, el vent, la pluja i la tempestat, els trons i els llamps, la neu, l'aigua i el foc, el mar i els torrents i les muntanyes, els ocells de tota casta: des dels teuladers, rossinyols, oronelles i cadernerres fins als canaris, sense oblidar d'altres animals com els peixos de tota llei; d'arbres, de plantes, de flors i de fruits tots els que vulgueu: des de la palmera fins al xiprer, des del lledoner fins a l'olivera, des de l'heura fins a la rosa i el clavell, des de les flors d'estepa fins a la rosella i la cama roja, des de les móres fins a les herbes de Sant Joan i la murtera, des del card fins al romaní i l'arboçera, des de la figuera fins a l'ametler, la servera i el codonyer, des de l'albercoc fins a la cirera, des dels gínjols fins a les nesples, de la magrana a la taronja; sense oblidar tampoc una llarga tirallonga de temes tan heterogenis com el fred i la calor o l'hivern i l'estiu, les panades, els congrets i el pa amb oli, l'estora, el llit, la granera, el trinxet, la persiana, els murs d'un convent, la seva taula de treball o la ploma, la màquina d'escriure i els llibres o, fins i tot, la seva cama ulcerosa o un cadarn, o, simplement, el no-res o l'angoixa vital més existencialista, l'amor i l'amistat, la solitud, la malaltia i l'insomni, la nostàlgia, el tedi, el mal humor, el pessimisme, sense oblidar un bon esplet de poemes amb expressió de volguda mortificació contra l'orgull propi junt amb d'altres poemes tocats d'un humor irònic i fins i tot una mica càustic, i, part damunt tot, el tema recurrent de la mort. Podríem resumir, en suma, que es tracta d'una poesia de demble franciscanista, potser panteista, volgudament didàctica, d'abast popular, de forma i metre sempre correctes, de dedicatòria o temàtica variadíssima, fins i tot d'interès etnogràfic, sobre els mil objectes de la vida quotidiana, senzilla de contingut i en el desenvolupament, però rica, precisa de vocabulari, d'origen popular o culte, segons sigui mester, a vegades de to intimista i elegíac, d'altres amb l'angoixa de l'existència inexplicada, d'altres amb la sàvia murrieria de qui volgudament es posa l'escut de l'humor, la ironia i el sarcasme com a defensa contra la por, el sofriment i, potser, la mort.

Finalment, pel que fa a la mallorquinitat, ell mateix ens diu: «sí que tornaré a afirmar que me'n glorieig. Mes sense imposar-me barreres que em prohibesquin de recórrer a mots del català continental sempre que l'expressivitat o la necessitat mètrica m'ho hagin aconsellat».³ Ara bé, quina és la pedrera d'on extreu el bagatge lingüístic? No hi ha dubte: la parla ordinària dels mateixos conterrànies del seu poble natal i, després, de la gent de la ciutat i dels pobles on visqué i s'anà formant en un moment en què la llengua pròpia era encara certament més rica, precisa i autònoma. I pel que fa a la llengua escrita, pens que hi ha dues grans deus que cal tenir en compte, per una part els textos de Ramon Llull i per un altre vent l'obra de clàssics com mossèn Jacint Verdager, entre els escriptors continentals, i de Costa i Llobera, Llorenç Riber, Maria Antònia Salvà, Guillem Colom, etc., entre els illencs.

El 16 d'octubre de 1922, a l'església de les Tereses de Palma, és testimoni de la mort de Costa i Llobera mentre predicava. Havia acudit a l'església formant part d'un petit cor de franciscans per cantar la missa de Goicoetxea. Aquest és també un any decisiu. Mossèn Antoni M. Alcover, promotor del gran diccionari sobre la llengua catalana i membre de la Comissió Editora de les Obres Originals de Ramon Llull, havia sol·licitat al pare Bartomeu Salvà, aleshores ministre provincial, que destinàs dos estudiants a emprendre la tasca de transcriure alguns còdexs lul·lians. Fra Miquel Colom, estudiant de teologia, i fra Bartomeu Verger foren els elegits. És el temps en què segons diu «brostaren les meves dues fortes curolles: lingüística i literatura». Es dedicà també a l'estudi de l'alemany, i per encàrrec de mossèn Alcover traduí algunes obres d'aquesta llengua al català. Féu amestat amb F. de B. Moll i treballaren junts i amb el pare Rafel Ginard en el Diccionari, però l'ajuda de Madrid s'estroncà i el pare Colom fou cridat a les tasques docents, i deixà la feina del diccionari. Sobre aquest fet el pare Miquel Colom ha comentat:

«Aquell ambient de treball i d'investigació lingüística omplia el meu esperit. Jo hauria continuat gratuïtament».

El mateix F. de B. Moll ens explica aquell episodi en el pròleg del *Glossari general lul·lià*:

«L'any 1923, començaren els treballs preliminars de la redacció del *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Mossèn Alcover, iniciador d'aquella gran empresa, m'havia fet venir de Menorca per encarregar-me de la dita redacció. En aquella tasca preliminar (fitxatge i ordenació de significats) era company meu un frare franciscà gairebé tan jove com jo. Jo tenia denou anys i ell no devia passar dels vint-i-dos, però ja demostrava posseir molt bona base de llatí i una clara vocació per a la lingüística.

Al cap de poc temps els seus superiors reclamaren la dedicació d'aquell jove professor a tasques d'ensenyament, i deixà de treballar a l'oficina del Diccionari...».⁴

Els anys 1922-25 són els dedicats als estudis de Teologia a Palma. A la fi, l'11 de juny de 1924, féu professió solemne dels vots i, el 5 de juliol de 1925, fou ordenat a Roma pel cardenal Basilio Pompili.

Comença una nova etapa de la seva vida. Durant la Pasqua de 1926 s'incorpora al servei militar i és destinat a Tetuan (Àfrica), i hi queda fins al mes d'octubre de 1927. Allà actua com a capellà castrense i aprofita per estudiar àrab vulgar i literal. Més envant arribaria a ser professor d'àrab vulgar a l'Escola de Comerç de Palma. Durant els anys 1927 al 1955 està destinat a Inca al Col·legi Beat Ramon Llull. Aquí fa classes de llatí, castellà, anglès, francès, italià i, esporàdicament, d'alemany i àrab. El 1927, el pare Cerdà acabava de posar en marxa *El Colegial*, la revista informativa del Col·legi Beat Ramon Llull, i el pare Colom en serà animador i col·laborador fins al 1951.

El 1928, Francesc de B. Moll publica a Barcelona el *Suplement català al «Romanisches Etymologisches Wörterbuch»*. Aquí es fa referència a un dels primers treballs d'etimologia del pare Colom. En l'entrada *habere* llegim:

«La forma imperativa *jau* és explicada per Barnils, Mund. Al. 31, com a procedent de VIDEATIS per aquesta sèrie evolutiva: veau > veiau > viau > viau > jau; però aquest complicat procés hipotètic ha d'esser abandonat davant la senzilla fórmula hajau > jau, que, no sols fonèticament sinó també semàntica, té molta més probabilitat. Aquesta etimologia me fou suggerida, fa alguns anys, p'el P. Miquel Colom, T.O.R.».⁵

Durant els anys 1931, 1937, 1949, 1952 fou nomenat definidor provincial, i el 1935 mossèn Francesc Sureda i Blanes funda l'Escola Lliure de Lul·lisme, amb la intenció de convertir-la en una espècie d'universitat d'estiu dels Països Catalans. Mossèn Francesc Sureda comença a impartir-hi cursos i el pare Miquel Colom n'és un dels matriculats. En un d'aquests cursos, a la Sala de Gramàtica del Santuari de Cura, Miquel Colom llegeix un petit treball sobre Llull. És el seu primer treball de tipus lul·lià sobre el *Llibre de Contemplació*.

També, a Portocolom, els darrers dies de l'any, fa un recull titulat «Noms de peixos i mariscs recollits a Portocolom els dies 29, 30 i 31 de desembre de l'any 1935», i un dels nostres millors ictiòlegs, Miquel Duran Ordiñana, en un article titulat «Comentari a un recull de noms de peixos fet pel pare Miquel Colom», que fou publicat en ocasió d'un homenatge a fra Colom, ens comenta que «li correspon al manuscrit del P. Colom l'honor d'esser el primer paper que recull un nom de peix molt local»:

«*Comunista*.- Peix desconegut dels pescadors de Portocolom que l'han batiat amb aquest nom perquè pren el menjar dels altres. Tot ho vol per ell. Té el barram molt disforme. Diuen que a Eivissa s'anomena anxova i a Cartagena *sorella*. Té el cos de sirviola i el cap de llop».

«Això és una descripció magistral que permet d'identificar-lo inequívocament amb l'espècie *Pomatomus saltator*. Barceló i Combis en el seu catàleg li atribueix el nom mallorquí de sírvia, i el designa amb el nom científic de *Micropteryx rafinesquii*. Segons el Patró Morei a aquest peix també li diuen *saboga*. Aquest mateix pescador me va dir que la denominació de *comunista* té pare conegut: la va improvisar, abans de la guerra civil, un militar felanitxer que de mal nom li deien "es Capità Uiet", amb motiu de què havent pescat un peix d'aquests, que li era desconegut, el va mossegar quan el treia de l'ham, i sembla que aquesta agressivitat li va suggerir la idea d'anomenar-lo *comunista*».

Un altre cas esmentat pel pare Colom:

«*Bruixa*.- Espècie de pelaia, més ampla. No té escata i és molt fina. L'agafen per Barcelona».

«Les bruixes són peixos que prefereixen les aigües pregones, i sols es troben en quantitat a partir de 200 o 250 m. de profunditat. Per aquest motiu el seu consum no s'ha generalitzat fins a partir del moment en què les barques de bou començaren a pescar més enllà dels límits de la plataforma insular, cercant de pescar gambes i escamerlans. L'observació "l'agafen per Barcelona" és congruent amb aquest fet, ja que els pescadors de Catalunya començaren abans que els mallorquins a pescar en aigües profundes. Aquest nom és evidentment importat de Catalunya, on la denominació *pelaia bruixa* s'aplica des de fa temps a *Lepidorhombus bosci* (Gibert, 1913). Amb tota seguretat les notes del Pare Colom són el primer testimoni de l'ús d'aquest ictiònim a les illes Balears, que hem de considerar preferible a *capellà* pel doble motiu d'esser més precís que aquest i per esser coincident amb la forma catalana continental.»

Encara podríem esmentar el cas d'un peixet petitó, sense interès comercial, que a Menorca li diuen *panfont*, i a Mallorca, segons Barceló i Combis, li diuen *cuc*, *congre de sucre* i *congre dolç*. El pare Colom escrivia:

«*Cuc*.- Espècie d'anguila, curt, cap gros, ros per damunt, blanc per davall, està com inflat i té una pedreta dins la panxa».

«És admirable la capacitat d'observació del pescador que va fer aquesta descripció. La forma i el color ja indiquen de manera prou clara que es tracta d'un ofídid, però el detall de la presència d'una pedreta dins la panxa (més exactament, un osset dins la bufeta natatòria) confirma de manera inequívoca que es tracta d'*Ophidion barbatum* i exclou l'espècie veïna *Parophidion vassali*, d'aspecte extern molt semblant, que no té aquesta "pedreta"».⁶

El mes de maig de 1940, fra Colom publica en *El Heraldo de Cristo* «Textos lulianos. Notas filológicas sobre las voces Tòria i Tòs». Pens que és interessant comentar que al DCVB trobam s. v. *tòria* el sentit primigeni de 'sarment llarg i vivaç' documentat ja en Llull. D'aquí passà a 'abundància de branques i de fulles; vigor, forta creixença d'una planta', usual a Mallorca i a Menorca. Per exemple «es sembrat duu molta tòria». Pel que fa a l'etimologia, el DCVB descarta diverses teories i al final es queda amb la del pare Colom: «El P. Miquel Colom, en la revista *El Heraldo de Cristo*, proposa explicar tòria pel llatí TAUREA, 'verga de bou', teoria que fonèticament és inatacable i semànticament ofereix probabilitats pel fet d'esser freqüent que una branca prima i llarga serveixi també per a assotar (cf. el verdanc, per exemple), però és més natural que el mot passi del significat de 'branca prima' al d' 'instrument per a assotar' que no d'aquest significat al de 'branca'».⁷ És cert que Joan Coromines arrufa el nas davant aquesta teoria en el seu DECLC s. v. *tòria*, però ell mateix no està segur de cap altra explicació etimològica.⁸

Els anys 1949-55, fra Colom és superior de la Comunitat d'Inca i a partir del 1949 és el redactor, pràcticament únic, de la *Fulleta de l'Orde Franciscà Seglar fins ara*, amb un petit parèntesi: 1956-58. També en *El Heraldo de Cristo* comença a publicar «Cuestiones lulianas», des del gener de 1950 fins a l'abril de 1967. Aquí toca aspectes etnogràfics i lingüístics molt diversos: teles i vestits, estacions i festes de l'any, arbres i fruites, concilis ecumènics, vents, malalties dermatològiques, matança del porc, productes de bellesa, molins, pedres precioses, menjars, monedes, llengües del poble, gramàtica, etimologies, etc. El 1952, publica en *El Colegial* «El M.R.P. Pedro J. Cerdá Colom de la TOR. Apuntes biográficos», amb motiu de la seva mort, i el 1955 és nomenat custodi provincial, fins al 1958. Durant els anys 1956-58 fou superior del convent de Sant Francesc de Palma i al juny de 1958 publica «Guinovins», sobre l'ètim d'aquest mot, a la *Revista de Filologia Española* (tom XXXIV, pàg. 258-264), treball que després tornaria a treure, en versió més breu, en *El Heraldo de Cristo*.

Després d'alguns anys de creació poètica en castellà, en la immediata postguerra trobam un bon esplet de poemes escrits entre el 1955 i el 1966. Vegem-ne alguns:

No res

Cerc i no trob, i torn cercar; corre ma ment d'ací i d'allà, palpant pertot espessa nit. Sent el defici i el neguit; tot, vana idea, sense cos; ni sol, ni aucells, ni cant, ni flors, ni valls, ni munts, ni arbres ni fruit. Avui és tot fallit, tot buit. Avui estic tirat i pres dins el trist càrrec del no-res: no res davall, no res damunt, ni pels costats ni per cap punt interior o exterior. Avui és tot negació!⁹

Rosella

Rosella, petita rosa, tan pobreta i poca cosa, que no té ni drap, i per això es posa un vestidet de paper. Mes és neta i endreçada, i onsevulla faci estada sempre lluu, com si fos tela planxada, el vestit vermell que duu. Així, doncs, en la pobresa és elegant i ben mesa, la humil flor; i la seva flama encesa dins el camp hi fa molt bo. Perquè a mi m'ets agradable, rosella fina i airosa, i t'estim, com a pedra preciosa t'he encastada en aqueix rim.¹⁰

El meu trist jardí

És maig i no tenc jardí: me'n faré un de paraules. Trauré mots primaverals d'un bell llibre i de les parles més suquejades d'amor, de les boques que més canten. Entre noms florits de flors, també noms fruitosos d'arbres: rosa, clavell, gessamí, lliri i margarides blanques; pomeres i cirerers, magraner, robís, magrana... No hi mancaran papallons ni abelles ni mel, abstractes! ni bells termes com: *aucell, ales, vol, aire, tonada, llac*, amb peixos de color, *cel, blavor, núvol, font, aigua*; ni d'un sol fictici l'or, ni d'una lluna la plata; ni uns estels, ai! uns estels que plorin les seves llàgrimes... Perquè el jardí serà trist; un jardí sens foc ni ànima; un jardí cec de color, eixut de llum i de flaire; un jardí sens cant ni vent; un jardí mort: de paraules!¹¹

Fra Miquel Colom l'any 1958 torna a Inca i aquí resideix fins avui, i entre els anys 1958 i 1964 és superior del convent. És temps de poemes, com el que us llegiré suara dins vena decididament humorística:

El grosserot del fred

El grosserot del fred, lascivament, em llepa els peus, les cames i les cuixes, braços i esquena, cara i pensament, i no s'agua si l'arruixes. Amb les quatre urpes se m'arrapa al cos, el grosserot del fred, i amb dent canina em queixaleja fins a l'íntim os, fent-me pell de gallina. El grosserot del fred pinta de blau, d'una blavor que tira a moradencia, galtes i llavis quan acera el clau i dins ma carn balba l'envenca. El grosserot del fred em bufa als dits amb alenades tan cruels i fredes, que es tornen garrotets emperesits i tot lluents de *sedes*. El grosserot del fred gela, tot junt, el cor, la idea i el desig; la ploma, la tinta i el paper, la coma i el punt, fins els dos punts i el punt i coma.¹²

L'any 1960, se celebra el I Congrés Internacional de Lul·lisme, a Formentor, i fra Miquel Colom hi presenta la comunicació «Les arts i els oficis dins les obres catalanes de Ramon Llull, principalment en llur aspecte lexicogràfic», treball que després sortirà publicat a *Estudios Lulianos* el 1973. Igualment, al setmanari *La Ciudad* d'Inca publica «Perennidad de Ramón Llull y de su obra», i els mesos de febrer i març de 1963 edita «Jofà» en *El Heraldo de Cristo*.

De l'abril de 1964 data un de tants sonets que ens permeten entreveure el seu tarannà particular:

Direu

Direu que som un esperit vulgar, afectat de les estantisses coses, perquè alç encara els ulls vers el cel clar o els pos damunt els lliris i les roses... Direu que som un pobre d'esperit perquè escolt la música, tan antiga, que xigales i grins fan dia i nit, sota el terròs o dalt la branca amiga... Direu: «Aqueix no té un esperit fort, que no engegui, d'un tret, cap a la mort o al martiri de foc en les graelles, això que ja ningú sap resistir». Mes, ¿què voleu que us faci? Som així: som vell i trob les coses velles, belles!¹³

L'any 1965, és nomenat director de *El Heraldo de Cristo* i ho serà fins que desapareix la revista el 1974. Aquí col·labora sistemàticament fins a la fi en una secció titulada «Nuestra pequeñísima historia. Hace 50 años», petit resum històric de la revista. Als mesos d'agost, octubre i novembre, hi dona a conèixer també un dels temes que li han interessat especialment: «La fecha de la muerte de Ramón Llull. No fue mártir Ramón Llull?». L'any 1966, hi comença també la «Pàgina Literària», que perdurarà fins a la mort de la revista. Aquí tracta diferents autors amb una petita antologia i un breu estudi crític i biogràfic.

Entre els anys 1971 i 1973 fra Colom dona a conèixer en *El Heraldo de Cristo* una sèrie d'articles sobre la Sibília, i el 1973 publica «Aspectes secundaris dins l'obra escrita de Ramon Llull (sabaters i sabates, teles i vestits, gramàtica)», dins *Estudios Lulianos* (1973). L'any 1975, publica *Veú de l'edat*, primer llibre de poemes: 162 poemes, un dels quals com a pròleg, dividit en tres períodes: 1923-36, 1955-66 i 1971-74. Mentrestant també en aquesta dècada tenim mostres de l'humor i la destresa poètica de fra Colom, en uns anys en què Mallorca sofreix en un procés accelerat les grans transformacions de l'època turística:

Pare Francesc d'Assís

(Humor, tirant a negre) ¿I on anau, Pare Francesc d'Assís, amb aquest aire «camp», tan estantís, de benaventurat? És que us haureu errat de pis? Perque aquí ¿sabeu? és aquell lloc anomenat la terra on tot s'arregla o amb diners o amb guerra, i on aquella dita, «pau i bé», amb què vós saludàveu, ja no hi té avui sentit. Ni en té vostre vestit, tan vell i destenyit, signe d'humilitat i de pobresa. Avui ja no és compresa vostra quimera; ni és avui ben vist un retrat tan fidel de Jesucrist. Avui tampoc ningú ja us admetria que perfecta alegria sigui allò que explicàveu al fraret aquell dia que feia tant de fred. És més alegre en temps del cruu hivern un aparell modern de calefacció dins una estança amb televisió. Si això no treu cap a carrer! Pare Francesc, ¿no veis que s'és mester avui sigui un «Renault», sigui un «Seat» per córrer aquí i allà, i fer apostolat? Veiam, veiam: ¿i quin és el bagatge científic que portau vós pel viatge? De sociologia i de política i sexologia, i de cinema i de esports, en què nosaltres tots hi estam tan forts, què és que en sabeu, Pare Francesc? Ni un mot, ¿no és ver? Us ho repetesc: sou un sant antiquat, no bo per vila i menys per la ciutat. I, a més, els sants no s'usen ara; ens basten Camil Torres, «Che» Guevara i altres capparets del mateix nivell que «evangelitzen» a trets de fusell. No, vós no hi podeu fer res en aquest món; homes com vós més bé una nosa hi són. Vós no estau «aggiornat»; encara us ho torn dir: sou antiquat! Tornau, per tant, al vostre paradís, Pare Francesc d'Assís. Nosaltres aquí baix, amb diners al calaix i amb progrés i revolució, ens hi construirem un cel millor.¹⁴

Temps... de figues

Cauen del cel palades de caliu; de juliol i agost és la gran festa, a honrament del gloriós estiu —de curtes nits i calorosa sesta—. Per mar i per l'aire, de totes les parts, ens arriba una allau de gent externa —trompetegen, alegres, els moscards; duu encesa la llanterna, la lluern—. De turistes s'inunden els carrers i omplen els magatzems i les «boutiques» —els pobres Llàtzer cerquen pels femers de la taula opulenta tristes miques—. Les plages són un amuntegament de caps i torsos, de braços i cuixes —de seques flors de card s'alcen al vent, en vol equívoc, les lleugeres «bruixes»—. Es veuen pèls i carns i tot color, de tot llenguatge i tota fesomia —i tu, pagès, et torques la suor del front amb el faldar de la *camia*!—. En terrasses i bars de la ciutat es fa el vermut o es beu la coca-cola —així en el món hi ha varietat: uns que fan osques mentre l'altre esmola—. La festa és bella; és la «vedette» el sol, que fa mil jocs... —mes, que n'hi ha de trenques entre qui pot collir les «flors» quan vol i qui s'ha de menjar les «agostenques»!—. ¹⁵

Al cadarn

Oda... bàrbara! Potent cadarn, que, cobejós de guerra, horror i pillatge, has desplegat el formidable exèrcit dins l'indefens camp meu respiratori: T'ho prec, retira't de bell nou al teu regne d'ingrat nom, ensems amb ta grollera soldadesca de tos i d'esternuts, de moc i febre, que per on passa, ho deixa tot cobert de restes d'aspirines, de xarops... i d'altres herbes. Retorna al teu país insà del fred, a les tristes contrades del vent gèlid, on no hi arriba mai amor de sol! Torna a ocupar el teu soli de glaç, ornat amb pells de foca i blancs plomalls de pingüí, allà, en el mateix centre del pol nord! Deixa'm d'un cop en ma petita pau! ¿No et mouen els meus precés? No t'ablanen el cor les llàgrimes que expulsen els meus ulls ni l'aigua que degota del meu? ¿Al rogal de ma veu et fas el sord? Doncs... paciència! ¹⁶

El mateix any 1975, l'Ajuntament d'Inca el nomena Fill Adoptiu de la ciutat, sent batle Antoni Fluxà, i al mes de desembre surt publicat *A Lia*, llibre de poemes en castellà, amb vint-i-quatre poemes datats entre 1942 i 1959 i un poema en català a manera de pròleg. D'altra banda, se celebren les nocés d'or del Col·legi Beat Ramon Llull (1925-75) i es convoca el certamen literari de poesia Fra Miquel Colom (primer premi per a Jaume Pomar, *Carisma en el desert*, i segon per a Damià Huguet, *Bestialment amant*). El 1976, se celebra el Congrés lul·lista de Miramar i el nostre homenatjat hi col·labora amb un treball ben interessant: «Onomàstica lul·liana (l'antroponímia i la toponímia dins l'obra catalana de Ramon Llull)». Representarà de fet el pòrtic del *Glossari general lul·lià* (1982-85) en cinc volums. Vegem-ne algunes troballes. En l'apartat de l'antroponímia trobam la interpretació etimològica i semàntica d'alguns noms de persona:

«ALVAR RUIZ (AVERROIS). Deformació del nom del filòsof àrab cordovès, Averrois (1126-1198): «E per açò dix mal *Alvar Ruyz* en ço que dix que totes les ànimes són de una, la qual cosa és imposible, Home, 218» (pàg. 50).

«JOFÀ.- Personatge, tal vegada imaginari, al qual, en la rondallística aràbiga del nord africà, se li atribueixen facècies de tota mena. B. Tedjini (*Dictionnaire arabe-français-maroc*. Paris, 1923) defineix el mot simplement com "nom d'un bouffon"» (pàg. 68). El pare Colom segueix amb l'explicació etimològica i demostra la identitat del Jofà del *Blanquerna* amb el personatge nord-africà.

En el capítol de la toponímia tenim també aportacions ben interessants. De vegades ens descobreix les diverses variants documentades de topònims lul·lians, com és ara *Arimatea*, amb l'explicació fonètica de les variants formals *Abenimatia*, *Arimacia*, *Arimathia*, *Arimatia*, *Benamatia*, *Enimacia*, *Enimatia* (pàg. 85 i 86).

D'altres vegades interpreta l'origen del topònim en qüestió i n'especifica l'abast:

«COMANS.- Originàriament, habitants de Comània, o Cumània, regió al nord de la Mar Negra. *Mogels, tartres, bulgras, ongres d'Ungria la menor, comans, nestorins... e molts d'altres són gentils*, Doctr., 128 [...].

»Es sap que una part dels cumans, o comans, emigrà cap a l'occident i s'establí a Hongria, a la regió de Cumània, i aquí hi foren cristianitzats [...]» (pàg. 91 i 92).

«DÀCIA.- La regió de Dinamarca. *En una altra terra, prés de Dàcia, ha gents qui no viuen mas de cassa*, Blanq., 344.

»S'ha d'abandonar definitivament el costum d'identificar la *Dàcia* lul·liana amb la *Dàcia* clàssica (Romania), com s'ha fet fins ara. En contra de l'antiga idea hi ha, en primer lloc, la raó interna del mateix text: el qui conta coses estranyes referents a *Dàcia*, és el missatge de tramuntana. Dit text lul·lià no dóna lloc a dubtes: En una altra terra, prés de Dàcia, ha gents qui no viuen mas de cassa, e van darrera a les bèsties que ocien, e com n'an morta una, estan en aquell loc tro la han menjada, e puxes cerquen-ne altra. Totes aquestes noves e moltes d'altres tramès escrites *lo missatge de tremuntana* al cardenal (Blanq., 344) [...]. Posteriorment hem pogut veure la nova edició de l'*Atlas Català de Cresques Abraham*, on hi figura també *Dàcia* o *Dàsia* equivalent a Dinamarca. I els editors comenten en una nota: "Fou usual en la cartografia medieval aplicar a Dinamarca la denominació clàssica de Dàcia, que pertany amb propietat a l'actual Romania"» (pàg. 92).

Però potser un dels noms als quals ha dedicat més esforços és el mot gentilici *guinovins* (amb les variants documentades *genouins*, *ginovi*, *ginoy*s, *guinovins*). Ja l'any 1950 publicà a la *Revista de Filología Española* (XXXIV) la relació entre el primitiu *Gana* i el gentilici *guinouins* amb la pretensió de demostrar l'erro que representava interpretar, com feien certs lul·listes, que ens trobàvem davant el gentilici de Geòrgia. Posteriorment a la redacció de l'article el pare Colom tingué notícia de l'existència d'una antiga forma catalana *Ginoua*, (segurament per *Guinoua*), l'equivalent del modern *Guinea*, que apareix en la crònica de Bernat Desclot (vol. II, cap. V):

«Diu lo comte que en la ciutat de maroqhs avia l miramamoní qui era senyor molt poderós de tresor e de gens, destrenya moltes grans terres, so és a saber, de Trípol de Barberia tro a Tunis, e de Tunis tro Aljaer... e tota la terra de Ginoua, qui és de migjorn».

D'altra banda, el fet de tenir referències del topònim africà *Guynoa* en *el Libro del conocimiento de todos los reinos, tierras y señoríos que son por el mundo*, escrit per un franciscà anònim medieval, la cita de l'*Atlas Català de Cresques Abraham*: «Per aquest loch passen los merchaders que entren en la terra del(s) negres de Gineva», així com el fet que en una cita dels Rims lul·lians el *guinouí* citat és de raça negra tot això el duu a afirmar:

«Ara, almenys, ja no caldrà dubtar. Es cosa definitivament segura que els *guinouins* són els habitants o nadius de *Guinoua*, i que *Guinoua* és un país africà del migjorn»¹⁷

Al gener de 1978, comença a publicar unes «Divagacions Lingüístiques» al fulletó *Orde Franciscà Seglar*, les quals s'han publicat fins ara i ja són una cinquantena. Vegeu alguns dels títols d'aquests articlets: «En mallorquí», «La nostra llengua», «Curiositats lingüístiques», «Nova sèrie lingüística», «Lingüística catalana bàsica», «Sobre lingüística», «Nostra història lingüística, Normalització, Mallorquinitat, Divagacions lingüístiques», etc.

L'any 1980, publica *A posta de sol*, amb una presentació de Bernat Cifre i un prologuet del P. Colom i vint-i-un poemes datats entre 1969 i 1980. L'any 1981, a Inca, li dediquen un gran homenatge popular, organitzat pel setmanari *Dijous* i, a la fi, al 1982, surt el primer volum del *Glossari General Lul·lià*, amb un pròleg de Francesc de B. Moll, en què l'enyorat mestre menorquí explicava:

«Però la llavoreta de la vocació filològica d'aquell jove franciscà no s'havia perdut. Fra Miquel Colom Mateu havia mantingut en el seu esperit les inquietuds per l'estudi lingüístic, i aprofitant les hores de lleure entre lliçó i lliçó havia anat formant-se amb un autodidactisme ben orientat, i combinant l'afany d'instruir-se i el d'honrar amb la seva actuació una figura tan egrègia i tan franciscana com és la de Ramon Llull, es va aplicar amb ardor i constància a reunir en un diccionari especialíssim tot el lèxic contingut dins les obres ja publicades del gran forjador de la llengua catalana medieval...

El P. Colom no pretenia fer un aplec exhaustiu, perquè dissortadament una part important dels textos lul·lians era -i encara és- inèdita, escampada en manuscrits entre diverses biblioteques europees esperant els erudits que els publiquin i els posin a l'abast de tothom. El P. Colom es proposà com a meta del seu treball la presentació ordenada i documentada de tots els mots usats per Ramon Llull en les obres catalanes ja publicades, que, precisament perquè estan a disposició del públic, han de poder usar-se com a textos de lectura normal que, ben registrats i explicats, possibilitin la interpretació del riquíssim lèxic lul·lià...

La labor del P. Colom ha durat més de trenta anys: mitja vida de copiar en milers de cèdules les paraules lul·lianes i les frases on es troben, perquè una obra com aquesta perdria molt de valor si no documentava cada paraula amb el context on apareix usada...»¹⁸

D'altra banda, el mateix P. Miquel Colom explicava en el seu proemi a l'obra citada les vicissituds passades abans de fer-se realitat:

«La nostra dèria per la lexicologia data de fa molts de temps. Es va concretar en els anys 1922-25 quan treballàrem, sota les ordes de Mn. Antoni Ma Alcover, al costat de Francesc de B. Moll, ell llavors ja avantatjat filòleg, en la preparació immediata del *Diccionari Català-Valencià-Balear*. L'any 1925, per circumstàncies diverses ens separàrem físicament d'aquella activitat; però el foc encès de l'amor a nostra llengua, amb un especial afecte per a la lexicologia i dialectologia catalanes, ja no s'ha extingit mai.

Aquest foc assolí una certa revivalla en la dècada 1940-50, quan, llegint de bell nou alguna de les obres de Ramon Llull i admirats de la riquesa del seu llenguatge, malgrat la desèrtica ariditat d'alguna de les dites obres, ens decidírem a emprendre la confecció sistemàtica d'un fitxer complet dels mots lul·lians, "despullant", un darrere l'altre, tots els volums de l'ingent opus del nostre polígraf, fins aleshores editats...

Desconfiàvem ja de poder acomplir el treball iniciat amb tant d'entusiasme quan preparàvem el fitxer. Però no: arribada la jubilació amb la consegüent exempció de les tasques docents, a les quals hem dedicat els millors anys de la nostra vida, i alleugerits d'altres quefers menys peremptoris, hem pogut ocupar-nos aquests darrers temps (a partir de 1977, si bé l'any 1947 ja havíem realitzat un primer assaig amb la lletra B) en la redacció total del material que teníem reunit».¹⁹

L'interès de l'obra és evident. Una lectura primfilada de les primeres pàgines ja ens permet ponderar el valor de formes rares o poc conegudes tant pel seu significat com pel seu significat, per determinades accepcions avui inusitades o poc freqüents. Vegem-ne algunes mostres extretes de les primeres planes:

ABAUS m. Precipici, balç. *En axí com l'ome qui està en lo gran abaus ha paor e pert sa coratgia e son ardiment*, Cont. IV, 371, V. *baus* (pàg. 9).

ABCEGAR v.tr. En sentit no material, fer perdre la potència visiva, cegar, tancar (els ulls, l'enteniment). *En l'autre seggle serà vida vera en tan gran noblea, que nulla falsetat no la porà abcegar*, Con., I, 130...Etim: llatí *obcaecare*, amb alteració del prefix (pàg. 9).

ACCESSIÓ f. med. Atac o carregada de febrer. *Aquella aigua faria mal e crexeria la accessió e tardaria la suor e la termenació*, Cont. V, 138...Etim.: llatí *accessione*. DCVB registra aquest mot també aquest significat però amb documentació més tardana (1398). Cal dir que aquest darrer diccionari especifica "A Mallorca escapcen per davant el mot *accessió*, i diuen *cessió* per designar la febre intermitent. Ho indica aquella cançó pop.: «En Joan de Sa Font Santa / va morir de cessions / perque es menjava es figons / de sa figuereta blanca» (pàg. 21).

ACONDICIONAT, -ADA adj. Dotat de qualitats morals. *En una ciutat havia l bisbe qui era hom bé acondicionat ans que fos bisbe*, Mer. III, 31 (pàg. 26).

Els altres volums serien publicats els anys 1983, 1984 i 1985, i aquesta obra fou guardonada amb el premi Faraudo de Saint Germain de l'Institut d'Estudis Catalans (1985), concedit al millor vocabulari de la llengua catalana medieval.

Al gener publica *Poemes de senectut*, amb una capçalera del P. Colom i cinquanta-dos poemes datats entre 1976 i 1981. Vegeu una petita mostra d'alguns dels temes poètics recurrents tot al llarg de la seva vida.

Oh mort germana!

Un jorn incert vindràs, oh mort germana! Tu, que ets tan magra i lletja i que ens fas por! No tens ni pell ni carn, venes ni cor; ossos rònecs només, amb gens d'ufana. Un jorn incert vendràs, oh mort germana, despulladora de tot va tresor; de porpra i seda, de l'argent i l'or; que entres sens tocar baula ni campana! Un jorn incert ancorarà en el port ta barca obscura, sens que aixequi el rem, quan bati l'aigua, la remor més lleu. Un jorn incert ens ha d'emprendre, oh mort, com a un qui, quan se dorm, ni sols se'n tem; de sobte ens deixaràs als ulls de Déu!²⁰

Insomni

Per a dormir és la nit, sàviament una dita del poble ens ho assegura; mes dec jo esser una mala criatura, un vell anàrquic, desobedient. Perquè quasi en constant desvetllament, del temps nocturn transcorre ma aventura; o emprant la nostra popular figura; per dins el llit el carretó vaig fent. ¿On és l'antic i poderós Morfeu qui als ulls d'aquell qui per dormir s'ajeu posava son, la seva son pagana? Mes jo crec sols en el vertader Déu i en mon prec dic: Vulgueu anit, Déu meu, donar-me son, però son cristiana.²¹

Ara i...suara

Les ales ha acopat ma fantasia; per a volar he perdut l'agilitat. Som un vell esparver que, engabiats, viu de carn morta un dia i un altre dia. No em puc ja alçar a la nuu d'on descobria la imatge viva amb ull meravellat, fos un aucell cantor, fos dins el prat un lliri blanc que entre verdor lluïa. I com orfebre en sos gentils quefers m'adelitava d'encastar en el vers el nou tresor d'idees fresques, belles... Mes, ¿on és l'expertesa de llavor? Són ja mig secs tots els delers del cor, com entre el blat es moren les roselles.²²

Famosos cellers d'Inca

Famosos cellers d'Inca, avencs del vi, compartiments de bótes congrenyades, cavernes mig obscures, carregades del baf que exhala el suc sense aigualir. Famosos cellers d'Inca, del festí epulonenc, sabor de les fritades: llenques de fetge, lleu, butza...adobades amb pebre, que la set fan revenir. Famosos cellers d'Inca, grans paelles ensafranades i cruixents porcelles que volen del bon vi rajant la font. Famosos cellers d'Inca: bé es seuria a vostres taules, en pagesa orgia, ran de Bacus, son déu, Anacreont!²³

Al setembre de 1982, publica *Talaiots*, amb trenta-sis sonets datats el mateix any. Entre d'altres fa esment d'aquesta ciutat d'Inca:

El nom d'Inca

Inca, nom fort, tal volta una deixalla

de la llengua del poble que visqué

dins nostres talaiots. Deixem de fer

esment del ca, del savi la rialla.

Inca, nom fort, so de l'acer quan malla

damunt l'enclusa, el braç dur del ferrer,

la rella que obrirà el vast sementer

del blat amb molt de gra i escassa palla.

Inca, nom fort, del qual en fa memòria

l'Alt Rei en Jaume en sa famosa història,

on diu que l'alqueria és la major.

Inca és nom de vibració ferrenya!

Lluny, doncs, la faula de les *dents estrènyer!*

Inca mereix més seriós honor!²⁴

L'any 1983, publica *Requestalles*, amb trenta-nou poemes, la majoria sonets, datats el 1983.
Algunes mostres:

Del silenci

Silenci! ¿Què no en pots fer del silenci?

És el silenci amable, blan, suau

com una argila humida entre els teus dits.

Si vols, del bell silenci en bastiràs

un navili lleuger per a anar en córs

dins pèlags blancs de núvols, imprevist;

n'erigiràs un sumptuós palau

al pròxim orient del teu cervell,

on iran i vendran patges d'amor.

Del silenci se'n poden crear estels

d'or rutilant, allà en el cel llunyà,

una lluna espargint tefles d'argent,

volubles papallons, roses de sang,

albs cirerers en flor o en fruit vermell...

Sobre el verd prat és el silenci verd,

dins l'adormida mar el silenci és blau.

El silenci, com l'aigua o un net espill,

pren dòcilment tots els més bells colors;

del sol quan cessa el seu dormir nocturn,
quan fa de dia son camí reial
o quan, cansat, es colga al roig ponent...
Sent el silenci especial deler
per als llocs foscs o de prudent claror;
i el major goig li ve a la plena nit.
És llavors quan et posa sobre els ulls
dues llenques de plom i lleu cotó
dins les orelles, provocant la son.
I reposa ton cos plàcidament
sens més soroll que el mesurat respir...
Ai! Mes un jorn aquest mateix batec
esdevindrà silenci...El de la mort!²⁵

La figa de moro

Sonet amb estrambot
Figa de moro, fruita coronada!
Té el seu petit imperi protegit
per finíssims dardells que en el teu dit
volen ficar-se amb ira concentrada.
Cull-la amb dret seny, d'acord amb l'art nostrada;
rabeja-la dins l'aigua i amollit
serà el sistema defensiu que hem dit.
A capoll i a corona, trinxetada!
Talla la pell, xap longitudinal,
i bada-la; i veuràs, quasi daurada,
la carn fent gola, fresca, sensual.

Tasta-la i frueix! Mes, si no vols
fer el... foraster, no escupis els pinyols.
Tot per endins; no n'has de pair cap.
Ah! No mengis raïm ni beguis vi
o altre producte extret de l'alambí!
Així no sabràs què és el famós tap!²⁶

Al 1984, dóna a conèixer *Apèndix*, amb una curta introducció i cinquanta-tres poemes datats el mateix any. Vegeu-ne una mostra entre l'elegia i l'humor:

Pinet

Mon cor estima un arbre escarransit,
nascut a dins l'enclotxa d'una roca;
no tem el vent, que gairebé no el toca;
és un bordall de pi que així ha sortit.
Pinyes no n'hi cerqueu. No té delit
de treure flor la planta sense soca.
¿Reproduir-se dins la seva poca
llacor i pobretat! No té sentit!
¿Com, doncs, un arbrissó amb tanta misèria
pot oferir suficient matèria
per a bastir-li un treballós sonet?
Escoltau o llegiu sols una mica
i veureu clarament com tot s'explica:
és que de sobrenom som jo el «pinet»!²⁷

La persiana

Quin nom estrany el teu, la «persiana»!
«Persiana» aquí i allà tothom et diu,
sens que esbrini ningú el teu parentiu,
ni et facin cristiana o musulmana.

¿A qui pica si véns de part llunyana?

Sols el profit, i més quan és d'estiu.

«La persiana», sents, «tancau» o «obriu»!

Ja deus entendre nostra llengua humana.

Tens poques carns i no gran consistència;

mes, magra i tot, et rius de la potència

del sol i fins del vent en tempestat.

No seran gaire fortes tes costelles;

mes sol i vent, potents, no entren per elles

sens respectar-ne l'obliquïtat.²⁸

L'elegia de Can Pinet

III

Després entr a la casa, recordant

l'antiga netedat, taula, cadires;

i al fons, rebost i cuina, foc i espines;

la tauleta on menjàvem al voltant.

Puig per l'escala i quan, a dalt ja estant,

les «nostres» cambres desmoblades mires;

com d'una tomba estranya olor respire...

Dels nou que érem sols tres seguim lluitant!

Amb el cor estret me'n torn sortir defora.

Par que d'enyorament allà tot plora:

casa, pedrís, carrera, terradet

cobricelat per la mateixa alzina...

I quina greu tristor quan s'imagina

que can Pinet no és més ja can Pinet.²⁹

Estratagema

Hom diu -mes serà sols una semblança-
que està amb una clau d'or tancat el cel
i que hi fa de porter l'àngel Miquel
sostenint en la mà una gran balança.

I que quan allà una ànima s'atansa,
amb tremolor de no haver estat fidel,
l'àngel, amb un insubornable zel,
pesa i, si el plat no baixa, al foc la llança.

Senyor Jesús, i vós, Santa Maria:
quan de trobar-me amb l'àngel véngui el dia,
si veis que és el meu pes un poc dubtós,
us preg que al plat pegueu una empenteta
i per vostra bondat, fent manganeta,
me n'entri al cel a estar amb vosaltres dos.³⁰

A un pintor

Inspira'm musa, no siguis xereca,
un poema de mots sense sentit,
versos de taques fetes amb el dit,
d'elevat preu a la Seca i a la Meca.

Un poema de fatxa un poc rebeca,
un poema oliós com de peix frit,
un poema que em porti gran profit:
diners, un bell palau i bona teca!

Ai, musa, no obeeixes la meva orde!
És que sobtadament t'has tornat sorda?
Adéu, diners, palau i bon peroll!

Adéu, poema d'alta fantasia,

que somniava que m'enriquiria!

No res; no en parlem més. Sopes amb col!³¹

L'any 1985, amb motiu de les Noces de Diamant de l'arribada de la T.O.R. a Inca rep l'homenatge de la ciutat i la placeta de devora Sant Francesc passa a dir-se *Glorieta del P. Colom*. També el Grup Esplai S'Estornell li dedica un homenatge. D'altra banda, publica *Darrers batecs*, amb un petit preàmbul i seixanta-set poemes datats entre el 1984 i el 1985:

Nuviances

Nuviances amb mi vols fer? D'acord.

Mes abans posa carn a tes costelles

que semblen un estrany joc de graelles.

No et pots presentar així, estimada Mort!

Cobreix-te el cap amb vel de color fort;

envermelleix tes galtes i maixelles;

fan por els teus ulls sens rímmel ni parpelles.

Que així vagis, amor, no t'ho comport.

Ignor si és de mal gust, el meu sarcasme;

si aquest parlar mereix un sever blasme,

essent que tem, i molt, el meu traspàs.

Mes vendrà el jorn en què amb la Mort em lligui.

Senyor! Feis que la lluna de mel sigui

sens cessar viure al Sol de vostra faç.³²

El meu estil

Si és barroer el meu vers i gropellut

com una soca d'envellida alzina;

si no és de blanca xeixa ma farina,

sinó mestall poc mòlt i mal cernut;

si entre els mots pos un reble cantellut;
si en ma cançó una nota desafina,
és que a mi no em deleix l'art femenina
de rímels, llavis rojos o altre engrut.
Jo corr directament cap a la idea,
sens tèmer ni lletjor ni feristea.
El meu gust depravat tot ho admet.
Amic, tu de la forma depurada:
si el meu estil asprívol no t'agrada,
fés ton gest d'oi davant el meu sonet.³³

Margers

Als antics de la meva infantesa
Margers famosos, honra de Bunyola;
dinastia polent de menestrals,
creadors d'obres gairebé immortals,
essent només l'enginy la vostra escola.
No emprant més que un martell i una llinyola,
de pedres mal cairades, desiguals,
aixecàveu uns murs que els temporals
ni altre element no els danya ni els assola.
Quin bell talús i quines cantonades
rectes, si escau, o destrament bombades,
orlat el cim d'un queixaleig estret!
Vells, admirats margers! Jo de paraules,
pedres unides sense engrut ni baules,
us he bastit aquest rònc sonet.³⁴

Al 22 de març de 1986, llegeix el «Pregó de Setmana Santa» a la parròquia de Sant Mateu de Bunyola tot passant revista, en vers i en prosa, a cadascun dels dies de la Setmana Santa des del Dia del Ram fins al dia de Pasqua. Al maig surt *Encara no*, amb una curta introducció i vuitanta-quatre poemes datats entre els anys 1985 i 1986 i a l'octubre *Doncs quan?* amb una introducció i seixanta-nou poemes datats el 1986. En el primer llibre destriam, entre d'altres:

El sepeli

No un vulgar nínxol que en la gran renglera

porten el nom de llur posseïdor;

a mi em basta un no freqüentat racó

del lloc sagrat o qualsevol vorera.

Ma carn podrida no serà baldera;

a aquella terra donarà llacor;

tal volta hi nesqui un card i la llavor

vida serà per a la cadenera.

Tenguin els rics un pompós mausoleu,

pagant per ell elevadíssim preu;

la vanitat fins a aquest punt es mostra.

Jo, un pobre fill del pare sant Francesc,

a tota aquesta ufana preferesc

esser participant d'un parenostre.³⁵

A la màquina d'escriure

Sent ton gemec, oh màquina d'escriure:

fins en diumenge o festa treballar!

Sofrir mes tecles el teu fort pitjar

i no tenir en el mes ni un dia lliure!

I amb ton llenguatge afiges: No és això viure!

No puc ni vull així continuar;

i més quan veig que el temps passes en va

traient foteses que ni sols fan riure.

Perquè de vertadera poesia

no en té la teva gens de fesomia.

És per això ben negre el teu futur.

Sembla, doncs, que per tal de sobreviure,

tu, la màquina, i jo ens haurem d'inscriure

en el registre del forçós atur.³⁶

Del segon llibre extreim:

Sonets de no res

«No res» mai no existeix!

Quan deim «no res» hi ha hagut alguna cosa.

Potser sigui només un pèl que es posa

dins el racó de l'ull i ens afligeix.

És «no res» un quelcom que no ens serveix

i es llança perquè més no ens faci nosa;

«no res» allò que queda de la rosa

quan, ja esflorada, en el roser es podreix.

En nostra vida hi ha tants de «no-resos»!

Quina amplitud i longitud, estesos!

Quina altària, tots fent caramull!

És que el nostre «no res» té una presència;

nostre «no res» no és una no existència!

No m'entendreu. M'he fet un gran embull.³⁷

Mallorquí

Que se'm tengui per foll o eixelebrat;

no em vull sotmetre a cap falsa corona.

Dels estúpids dicteris poc se'm dóna;

diré en mon front en quina illa som nat.

Si escric o past i fretureig llevat
faré el manlleu *àdhuc* a Barcelona;
mes vull sentir, de lluny o de prop, l'ona
que ens besa blavament per tot costat.
Jo no vaig néixer esclau, vaig néixer lliure;
i lliurement he de pensar i escriure
en mon bell dialecte mallorquí.
No som del grup dels qui fan cortesia
al poderós, dient que els assacia
la insípidesa del barceloní.³⁸

Humor

Aquella plaça!
És sempre nostra dèria i gran mania
noms de carrers i places canviar;
allò que arriba avui, demà se'n va;
rosa fresca al matí, al vespre és mustia.
Encara fa pocs anys que Inca tenia
un gran espai per a un fi singular;
espai que ara no es gosa anomenar;
espai no exempt de certa poesia.
Tenia son bell nom. «Plaça dels porcs»!
¿No feim «porcades» tots i grolleries?
¿No deim «això fa porc» molt freqüentment?
¿Quins poden gloriar-se d'esser eixorcés
de «grunys» i moltes d'altres «porqueries»?
«Plaça dels porcs»! El nostre monument!³⁹

A baix preu: Dues dècimes!

I

Que s'ha de dir Sant Abdon,
qui no ho sap? És cosa clara,
igual que veu una mare
que el seu fillet ja té son
quan el sol vermell es pon.

Mes ja no tan bé s'avenen,
els qui, ignorant què és l'accent,
correixen malament:

No es diu Sant Senén! Sant Senen!

II

És que a Inca som presumits
i que això ja ens ve de casta,
que amb un sol Patró no ens basta
i dos en volem d'units?

Doblement som protegits
si el dimoni el foc encén.

Mai l'incendi no s'estén
de la devastació.

Tiren aigua al fogueró

Sant Abdon i Sant Senén!⁴⁰

Concubinat

La Mort s'entesta en dormir amb mi en el llit
i sap que jo no vull tractes amb ella,
que és només crani, extremitats, costella...

Pensau si me'n farà poc de delit!

Mon llit és monoplaça, un llit petit;
i jo em decant quant puc de la garrella
que no em deixa ni cloure la parpella.
Oh Mort! Un ancià t'ha escalfeït!
Cerca't un jovencell de més flamada,
que pugui soportar ta ossa gelada,
que t'afalagui el front, que tens tan fi!
Se'n troben tants que amb tu desitgen viure!
Allunya't del meu llit; deixa-me'l lliure.
Ves al qui t'apetesqui! Fuig de mi!⁴¹

Al 4 d'octubre de 1986, la Província Franciscana T.O.R. el nomena «Magistrum et Doctorem in Sancta Theologia» i l'any següent publica tres llibres més de poemes. El mes de maig *Quan ell voldrà*, amb una introducció i cent poemes d'entre el 1986 i el 1987, al setembre, *Les Rebutjades*, amb unes petites memòries inicials i quaranta-set poemes datats entre el 1920 i el 1987 i al desembre *Rebrots*, amb una introducció i noranta-quatre poemes, quasi tots sonets, datats el mateix any. Vegeu-ne una selecció:

Quina terra tan bella!

«Quina terra tan bella» —Sí, tan bella!
«que n'és Mallorca!» —Sol, llum i cel blau!
Vella cantaire: amb joia refileu
com rossinyol; volau com oronella!
Mes la Mallorca avui ja no és aquella
del vostre amor: tranquil·litat i pau.
¿Podríeu cantar avui amb veu suau
allò que ara es malmet i es desgavella.
«Pàtria, si jo et deixava..., em moriria
de pena!» —Sens deixar-la avui seria
el plany de vostra mort, la veritat.
Mallorca ja no és nostra; ens ha estat presa!

Mallorca pels diners ens l'han sotmesa;

pels diners estrangers ha adulterat!⁴²

Cadàver

I ja em veig estirat dins el taüt

la cara esblanqueïda, sang apresada;

nas afilat, ulls clucs, tot rigidesa;

ahir estabeig, avui tot quietud.

Fulles de llimonera, breu tribut

de falsa vida a aquella carn malmesa;

verdor encerclant la mústega aridesa;

perfum encara grat, que demà put.

Mes encara, Senyor, estim aquest cos

que han de menjar-se els cucs de tros en tros;

estim ma ja esquinçada vestidura.

¿De l'oruga no en surt bell papalló

que mor, de llum voltant per la cremor?

Senyor, em cremi també vostra llum pura!⁴³

Pa amb oli

Exquisitesa; nom ben casolà;

menja que no atrafega la cuinera;

res de paella, d'olla o greixonera...

Dos ingredients simples: oli i pa.

Tu, Anacreont, de savi paladar,

qui dels plers del menjum l'elogi en feres,

del ric pa amb oli res mai no ens digueres.

No tastares, et planc, un past tan sa!

¿Qui no es sacia amb un molt reverend
cantó de pa mullat amb indulgent
roi d'oli; i fa que el ventre no grinyoli?
Menjar tan saborós, nostra heretat!
El pa amb oli ja cruu, ja ben torrat!
Un monument al qui inventà el pa amb oli!⁴⁴

Fonètic paisatge

Salvem nostre fonètic paisatge!
¿No hi té l'ecologia res a dir
sobre tal punt? ¿No plau poder sentir
l'aigua de cada boca així com raja?
¿Ets tu felanitxer? Parla amb coratge!
¿Ets binissalemer o ets llosetí,
d'Alaró, de Sineu, manacorí?
Que soni al vostre estil el dolç llenguatge!
És nostra llengua com un gran jardí
on cada flor el perfum deixa fugir
dels quals l'olfacte amb gola se'n sacia.
Dins el bosc canta tota llei d'aucell;
no sap l'orella destriar el més bell;
mes frueix d'escoltar tanta harmonia.⁴⁵

Amor

Un sentiment: d'insatisfacció!
És el qui més domina ma vellesa.
¿Fracàs? ¿Ruïna d'una antiga empresa?
¿D'uns pagaments deguts suspensió?
¿Mancança d'ideal, d'il·lusió?

¿Càrrec o dignitat? ¿Fums de noblesa?

Ni de títol honorós ni de riquesa,

el meu cor no ha sofert mai la buidor.

Ma buidor s'ompliria fàcilment,

no amb la vulgaritat d'un aliment

com els qui són servits en la gran taula.

La cosa de la qual sent fam i set

té un nom molt ple, molt bell, molt clar, molt net:

«Amor», actiu i passiu, és la paraula.⁴⁶

A la infermera

Amb mà amorosa, delicadament,

em rentes peus i cames, i els eixugues.

Com en aquest treball bé t'hi bellugues,

infermera d'ofici pareixent!

Mes cames ulcerades lletjament,

mostrant de la vellesa les arrugues,

cames lleugeres i ara ja feixugues,

tu vas guarint-les amb suau ungüent.

I, finalment, per comprimir les venes

amb el teu fàcil art me les embenes

i ho deixes tot ben adosat i net.

I perquè amb tal amor sempre m'ajudis,

dedicar-te he volgut, bona Gertrudis,

d'agraïment aquest humil sonet.⁴⁷

Benestar

Ai benestar, parent del malestar!

En guerra conviviu en la persona.

Ai ric avar, que el vici t'esperona!
Salut amb no salut juga a amagar!
Cosa és tan bella i sana a peu anar,
sens marxés ni primera ni segona!
És millor no arriscar-se per dins l'ona;
per terra caminar que no volar.
La bona fam accepta el pa rostit;
la molta son no necessita llit;
estira arrossegant si et manca roda.
Oh benestar sens complicació!
Ai maldecaps per sobres d'abundor!
Ai la comoditat que ens incomoda!⁴⁸

Figues

Arbre fruiter, el més nostre, la figuera!
Fores d'aquesta terra, un temps, l'honor.
Figuera: plenitud, vida, abundor!
Enyorats figural, figuralera!
La figa flor, primera en la carrera.
I d'agostenques, pròdiga abundor.
Maturitat, grossor, excés de greixor,
clivells per on dolcesa s'allibera.
I aquelles figues seques del canyís,
en acop o aplanades! Grans d'anís
assaborint-les quan les encistaven!
Les figues seques! Sols ho recordam:
sovint els nostres avis, passant fam,
amb figues seques...ja no agonitzaven!⁴⁹

L'octubre de l'any 1988, fra Colom publica *Postdata*, amb un pròleg de Bernat Cifre i vuitanta-tres poemes datats entre 1987 i 1988. Al setembre de l'any següent, és nomenat Fill Il·lustre de Bunyola i el mes d'octubre, publica *Postdata II* amb una introducció seva i una carta i un poema de Guillem Colom i noranta-tres poemes datats entre 1988 i 1989. D'altra banda, publica «El Llibre de Contemplació i la llengua aràbiga» dins *Studia Lullistica*. Miscellanea in honorem Sebastiani Garcias Palou», de la *Maioricensis Schola Lullistica*. Una simple mostra dels dos darrers llibres de poemes pot ser un dels trenta sonets dedicats a un romaní particularment estimat:

He adoptat un romaní

XXI

Massa ho comprenc, mon romaní estimat!

Tu, joventut; jo, en terminal vellesa;

tu, cap amunt, jo, cap avall, empesa

pels anys ma vida, corr accelerat.

Tu, de blavors de cel assedegat,

persisteixes creixent, sense feblesa;

jo vaig minvant i sent com a peresa

de viure aquí, a la terra, exiliat.

Mes no, Senyor, que estam en primavera!

Tu puja, romaní, jo et vénc darrera;

tu en la verdor, jo en un novell esforç.

Facem ensems aquest estrany viatge;

portant al dors un túrgid equipatge,

tu, de poncelles, jo, d'obertes flors!⁵⁰

L'octubre del 1990, publica *Darrera voluntat*, amb un petit pròleg i un epíleg i quaranta-sis poemes datats entre 1989 i 1990, la *Maioricensis Schola Lullistica* el nomena membre honorari i la revista *Studia Lullistica et Philologica* treu la «Miscellanea in honorem Francisci B. Moll et Michaelis Colom» amb una «Introducció» de Sebastià Trias Mercant i una «Bibliografia lul·liana de dos filòlegs: Francesc de B. Moll i Miquel Colom» a càrrec de Fausto Roldan. D'altra banda, *Estudios Lulianos* edita un «Primer petit suplement al Glossari General Lul·lià», amb una curta introducció.

L'any 1991, surten dues antologies poètiques: *Bunyolí*, editat per l'Ajuntament de Bunyola a càrrec de Tomeu Quetgles amb una presentació d'aquest autor i setanta poemes seleccionats i *Antologia poètica*, editat per l'Ajuntament d'Inca, amb una introducció de Bernat Cifre i vuitanta-un poemes. A més, *Studia Lulliana* treu un «Segon petit suplement al Glossari General Lul·lià», amb una petita introducció.

Al 1992, el nostre homenatjat dóna a conèixer una altra recerca: *La marineria en Ramon Llull*. També aquí podem trobar adesiara alguns mots avui inusitats que demostren la riquesa, la precisió, la genuïtat del català usat per Llull. Una simple i ràpida mostra:

CALCAR. —Introduir, pitjant, l'estopa i la pega dins les juntures de les posts de la nau per tal que no hi entri l'aigua. *Los calafats veem que calquen la estopa en los lenys e en les naus per tal que l'aygua no pusca entrar en los lenys ni en les naus*, Cont.III, 130 (pàg. 16).

CARAMIDA. —Imant, la part essencial de la brúixola. *En axí com la caramida endressa los mariners en lur viatge*, Cont. VI, 224 (pàg. 17).

EMPELEGAR. —Fer-se mar endins. *La mia nau, Sènyer, tant és nau contrariosa e tant és mal marinada e mal guardada, que com ha mal temps ni és treballada per ira o per orgull o per luxúria o per altres vicis, no recorre a port de gràcia ni a port de benedicció, enans s'empelega en la mar per tal que peresca*, Cont.III, 93. No ho oblidem: en Llull la marineria és comparació o metàfora" (pàg. 20).⁵¹

A més, a finals d'aquest any 1992 recollia materials, inèdits i publicats, sobre la Sibil·la i l'Obra Cultural Balear li concedí el Premi Francesc de Borja Moll en el marc dels Premis 31 de Desembre, al mes d'abril de 1993, el diari *Última Hora* li atorgà el premi *Siurell de Plata 92* i al juliol del mateix any sortí en *El Colegial* d'Inca un número monogràfic extraordinari amb el títol «Semblances de Fra Miquel Colom. Centenari de la Restauració de la Tercera Orde Regular de Sant Francesc d'Assís a Espanya 1893-1993».

Tot al llarg de la seva vida fra Colom ha utilitzat alguns pseudònims: *Guifré de Bellesguard (El Heraldo de Cristo)*, *Tirant lo Blanch (El Heraldo de Cristo)*, Alcuíno (La Ciudad, d'Inca) i *Varius (El Colegial)*. Fra Colom, en suma ha col·laborat també, a més de les publicacions ja esmentades en el curs del parlament, en el setmanari *La Ciudad, El col·legial* i *Vent*, del col·legi de Sant Francesc d'Inca, als programes de Setmana Santa d'Inca, en els programes de les festes populars d'aquesta ciutat, en el Correllengua i en els actes del grup d'esplai S'Estornell i ha dirigit també la Germandat de Terciaris, que edita una publicació mensual en la qual ha col·laborat sempre.

És per tot això, per la seva dilatada tasca com a filòleg, com a poeta, com a divulgador lingüístic, que la Junta de Govern de la UIB, a iniciativa del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, decidí en la sessió del dia 12 de juny de 1997 concedir-li el Doctorat *Honoris Causa*.

Benvolgut, estimat fra Miquel, ja podeu veure que hi ha molta gent que us estima. I la Universitat de les Illes Balears no podia quedar enrere en aquest clam popular i unànimе perquè aquesta terra us fes justícia. La veritat és que de peticions en aquest sentit ens n'han plogut i de pertot. Poques vegades un doctorat *Honoris Causa* haurà estat de manera tan evident un desig, una ànsia, compartits per tantes persones i institucions. No podia ser d'altra manera. Vós heu duit a felicitat la trajectòria de Sant Joan de la Creu: «Silenci i treball. Ja que, així com el parlar distreu, el silenci i l'acció recullen els pensaments i enforteixen l'esperit».⁵² I això ho heu fet solitàriament, humilment, tenaçment, sàviament. I és així que vós, convertit en un altre Simeó Estilita, o, si voleu, talment un turmàs de ribera, centaure empeltat alhora de filòleg i poeta, simplement ens heu donat una brillant lliçó. I en aquest temps i món de tants de profetes falsos i de tanta xul·leria pseudointel·lectual permeteu-me que us digui que la vostra obra cultural, científica, pedagògica, sempre serà un estímul i un guiatge per a les noves generacions i, pel que fa a la mort, no us preocupeu, mai no moren reis, ni poetes, ni tampoc filòlegs, perquè en queda l'obra, ressuscitable, i, en tot cas, amic i col·lega Miquel de Can Pinet, ja sabeu com acaba el bell poema del gran dramaturg britànic:

Oh! Sigues Tu qui augmenti els seus cabals

i visqui d'ell. No et curis de ses penes:

compra anys divins venent hores banals;

trenca, per fi, les míseres cadenes.

Viu de la Mort, que d'homes viu, i, així,

morta la Mort, veuràs finir el morir.⁵³

Moltes gràcies.

1. Citat per Sebastià Trias Mercant en l'article «Que els escrits lul·lians siguin un petit "leny" de salvació», en el número monogràfic de la revista *El Colegial* dedicat a fra Colom titulat «Semblances de Fra Miquel Colom. Centenari de la Restauració de la Tercera Orde Regular de Sant Francesc d'Assís a Espanya 1893-1993», Inca, juliol de 1993, núm. 34, pàg. 14 i 15. En general extreiem d'aquest número les diverses dades biogràfiques i bibliogràfiques sobre fra Colom que donam a conèixer, sobretot de la «Cronologia bàsica del P. Miquel Colom», de Miquel Molleta, pàg. 4-5 i «L'obra escrita del Pare Miquel Colom» del mateix autor, pàg. 28-35.

2. M. Colom Mateu, T.O.R. *Apèndix*. Poesia, Mallorca 1984, pàg. 8.

3. *Ibidem*, pàg. 8.

4. Del pròleg al *Glossari general lul·lià*, vol. I, Moll, Mallorca, 1982, pàg. V.

5. Del *Suplement català al «Romanisches Etymologisches Wörterbuch»*, per Francesc de Borja Moll, Barcelona 1928, pàg. 115.

6. M. Duran i Ordiñana, *Comentari a un recull de noms de peixos fet pel Pare Miquel Colom*, en el monogràfic «Semblances de Fra Miquel Colom. Centenari de la Restauració de la Tercera Orde Regular de Sant Francesc d'Assís a Espanya 1893-1993», *El Colegial*, Inca, juliol de 1993, núm. 34, pàg. 36-39.

7. DCVB, s. v. *tòria*, vol. 10, Palma 1962, pàg. 358.

8. J. Coromines, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Curial Edicions Catalanes, Caixa de Pensions «La Caixa», Barcelona 1988, vol. VIII, pàg. 596-598, s. v. *tòria*.

9. Del llibre *Veü de l'edat*. Poesia, Mallorca 1975, pàg. 50.

10. *Ibidem*, pàg. 85.

11. *Ibidem*, pàg. 124.

12. *Ibidem*, pàg. 145.

13. *Ibidem*, pàg. 204.

14. *Ibidem*, pàg. 223-224.

15. *Ibidem*, pàg. 238-239.

16. *Ibidem*, pàg. 252.

17. M. Colom Mateu, T.O.R., *Onomàstica lul·liana. L'antroponímia i la toponímia dins l'obra catalana de Ramon Llull*, Mallorca, 1977, pàg. 94-97.

18. M. Colom Mateu, *Glossari general lul·lià*, vol. I, A-C, Moll, Mallorca 1982, pàg. V-VI.

19. *Op. cit.* pàg. VII-VIII.
20. M. Colom Mateu, T.O.R., *Poemes de senectut*, Mallorca 1982, pàg. 27.
21. *Ibidem*, pàg. 36.
22. *Ibidem*, pàg. 38.
23. *Ibidem*, pàg. 59.
24. M. Colom Mateu, T.O.R., *Talaiot. Trenta-sis sonets*, Mallorca 1982, pàg. 79.
25. M. Colom Mateu, T.O.R., *Requestalles*. Poesia, Mallorca 1983, pàg. 33-34.
26. *Ibidem*, pàg. 49.
27. M. Colom Mateu, T.O.R., *Apèndix*. Poesia, Mallorca 1984, pàg. 35.
28. *Ibidem*, pàg. 41.
29. *Ibidem*, pàg. 57.
30. *Ibidem*, pàg. 73.
31. *Ibidem*, pàg. 115.
32. M. Colom Mateu, T.O.R., *Darrers batecs*. Poesia, Mallorca 1985, pàg. 47.
33. *Ibidem*, pàg. 65.
34. *Ibidem*, pàg. 91.
35. M. Colom Mateu, T.O.R., *Encara no*. Poesia, Mallorca 1986, pàg. 32.
36. *Ibidem*, pàg. 58.
37. M. Colom Mateu, T.O.R., *Doncs quan?* Poesia, Mallorca 1986, pàg. 51.
38. *Ibidem*, pàg. 62.
39. *Ibidem*, pàg. 77.
40. *Ibidem*, pàg. 79.
41. *Ibidem*, pàg. 83.
42. M. Colom Mateu, T.O.R., *Quan ELL voldrà*. Poesia, Mallorca 1987, pàg. 55.
43. *Ibidem*, pàg. 109.
44. *Ibidem*, pàg. 121.
45. *Ibidem*, pàg. 123.

46. M. Colom Mateu, T.O.R., *Rebrots*. Poesia, Mallorca 1987, pàg. 21.
47. *Ibidem*, pàg. 58.
48. *Ibidem*, pàg. 75.
49. *Ibidem*, pàg. 79.
50. M. Colom Mateu, T.O.R., *Postdata II*. Poesia, Mallorca 1989, pàg. 64.
51. M. Colom Mateu, T.O.R., *La marineria en Ramon Llull*, Mallorca 1992.
52. Citat a *Llànties de foc. De les escriptures i saviesa del món*, de Joan Mascaró, traducció de la versió anglesa per Elisabet Abeyà, amb una presentació de Francesc de B. Moll, Universitat de les Illes Balears, Moll, Palma 1986, pàg. 211.
53. *Ibidem*, pàg. 176 (del poema «Compra anys divins», de Shakespeare).